

RIJEČ-DVIJE O DEKOVIĆEVU ISTRAŽIVANJU RIJEČKOGA GLAGOLJAŠTVA

Znameniti poljski slavist Leszek Mo-szyński (1928-2006) napisao je u jednoj od svojih studija da je glagoljica po podrijetlu istočno, po funkciji slavensko, a po simbolici hrvatsko pismo. Razumio je da ni jednom slaven-skom narodu to pismo nije značilo ono što je značilo Hrvatima, među kojima nije bilo malo onih koji su je doživljavali i doživljavaju kao osobiti biljeg hrvatskoga identiteta. U takve je ne samo spadao nego se među njima isticao Darko Deko-vić, hrvatski filolog koji nas je iznenada napustio 5. kolovoza 2008.. Zvuči kao fraza, a čista je istina da nas je napustio u naponu stvaralaštva, u trenutku kada smo svi čekali njegove nove prinose u istraživanju hrvatskoga glagoljaštva, pose-bice njegova »istraživanja o riječkome glagoljaškom krugu« (tako glasi podnaslov njegove knjige *Zapisnik misni kaptola riečkoga*, tako glasi i podnaslov njegove doktorske disertaci-je koju, za objavljivanje prilagođenu, čitatelj drži u rukama i kojoj smo za naslov odabrali taj u njegovim tekstovima više puta uporabljeni opis vlastitoga posla).

Doista, Darko je Deković glagoljaštvo držao izvanredno važnom kulturnom pojavom, važnom zbog vrijednosti koje je ono unijelo u procese što ih zovemo poviješću hrvatskoga jezika i poviješću hrvatske književnosti, ali još više zbog toga što život hrvatske glagoljice na nekom prostoru neporecivo svjedoči o nazočnosti hrvatskoga pučanstva. Svi koji su po-znavali Darka Dekovića znaju da je u temelju svake njegove misli i postupka – Hrvatska. Opsjednut njezinom sudbinom, zagledan u njezinu prošlost, pripravan sve učiniti za njezinu bolju budućnost izražavao je svoja gledišta i obavljao svoje poslove s blagom ili jačom zanesenošću, zanesenošću koja je uvećavala i broj onih koji su ga voljeli i poštivali, i broj onih koji su ga poštivali, ali su se s njim često sporili, pa i broj onih

koji ga nisu ni voljeli ni poštivali. Ipak, svi će morati priznati da je to osjetljivo i pojačano njegovo rodoljublje u njegovu znanstvenom djelovanju bilo samo poticaj da što više radi, da za svoje tvrdnje skupi što više dokaza. Kao da je poslušao Vatroslava Jagića koji je poručivao svojim oponentima: »Nemojte mi umjesto znanstvenih argumenata nuditi rodoljublje, pretvorite rodoljublje u djelotvoran napor da za svoj narod nešto učinite!«.

Rijeka je njegov rodni grad (u njoj se rodio 16. studenoga 1947) i grad u kojem je proživio sav svoj život. Rijeka je u svojoj dugoj povijesti doživjela tolike povijesne lomove, tako snažna, drsko izravna i perfidno zamaskirana, rashrvaćivanja i izdvajanja iz matice zemlje. S druge strane, Rijeka je najveće gradsko središte sa zasvjedočenom viševjekovnom glagoljaškom tradicijom! Veliki je Dekovićev prethodnik Vjekoslav Štefanić u zborniku *Rijeka* (u seriji Matice hrvatske) 1954. napisao rad *Glagoljica u Rijeci* iz kojega je vidljivo da su svi koji su nastojali izdvojiti Rijeku iz hrvatskoga nacionalnoga korpusa uvijek nasrtali na glagoljicu, na bogoslužje na staroslavenskom jeziku! I zato se od velike tradicije relativno malo sačuvalo, ali su sačuvani spomenici i povijesni izvori rječito govorili o onome što je uništeno. Darko Deković odlučio je skupljati krhotine i, kad god je to bilo moguće, na temelju krhotina rekonstruirati veće dijelove cjeline. Radovao se svakom kamenu na kojem je urezano glagoljično slovo, svakom glagoljičnom retku napisanom ili otisnutom. Svako je slovo doživljavao kao svjedoka u korist hrvatstva Rijeke, kao branitelja koji ne dopušta otuđenje njegova rodnoga grada.

Već u srednjoj školi pokazivao je zanimanje za tu problematiku, a kada je počeo studirati na Pedagoškoj akademiji u rodnome gradu, ukazala se prilika da uči uz velikoga meštra Branka Fučića koju nije propustio. Pomagao mu je u pripremi znamenitih »Glagoljskih natpisa«i tako prošao veliku školu pronalazjenja i opisivanja glagoljičnih tekstova. Diplomski je rad napisao o riječkom glagoljičnom prijepisu kazuistike Bartola Frgačića, o tekstu koji je sam otkrio, a zove se *O dužnostima roditelja i starješina prema djeci i podložnicima*. Taj

diplomski rad, kao i kasnije magistarski i doktorski, izrađivao je pod mentorstvom prvaka hrvatske medievistike akademika Eduarda Hercigonje prema kojemu je uvijek osjećao i iskazivao iznimno poštovanje.

Pronašao je, opisao i objavio lijep broj tekstova. Spominjemo jedan od najstarijih svjedoka riječke glagolitike – list časoslova iz XIV. stoljeća, glagoljični natpis u crkvi Svetoga Franje u Puli (XV. st.), rukopisni latinični *Missal hervaski* iz XVII. st, glagoljični godar župe Pašman (XVII) st. i još nekoliko manjih. Posebno je plodan bio u posljednje četiri godine svojega života, otkada se zaposlio u riječkom Akademijinu zavodu za povijesne i društvene znanosti. Poslijediplomski studij okončao je magistarskim radom o najvećem poznatom riječkom glagoljičnom rukopisu – *Zapisniku misnom kaptola riečkoga*.

Pod tim naslovom i s podnaslovom *Istraživanja o riječkome glagoljaškom krugu* pojavila se 2005. njegova knjiga koju je objelodanio riječki ogranak Matice hrvatske. U njoj obrađuje rukopis koji se danas čuva u Hrvatskom državnom arhivu i koji ima 46 listova (92 stranice).

U njemu su popisani pogrebi i mise zadušnice te izvješća s godišnjih izbornih zasjedanja riječkoga kaptola. Sastavljen je zapravo od dva sveščića: prvi bilježi stanje od kolovoza 1545. do listopada 1547., a drugi od travnja 1553. do travnja 1555. Središnji dio Dekovićeve knjige zove se *Preslavljenje rukopisa*. U njemu je ponudio preslike glagoljičnoga originala i latiničnu transliteraciju. Tih 150 stranica dio su knjige koji će zatrebati svakome tko se bude bavio sličnim poslovima jer ta vrsta posla, kad je valjano obavljena, a ovdje jest, nije ovisna o znanstvenim polazištima niti nam išta kazuje o autorovu svjetonazoru. Ispred i iza toga središnjega dijela nalaze se autorove znanstvene i stručne ekspertize o tekstu.

U doktoratu je htio objediniti sve napore, svoje i drugih znanstvenika, i nacrtati povijest riječke glagolitike onoliko potpuno koliko to dosadašnja istraženost dopušta. Glagoljični tekstovi nastali na riječkom području i svaka vijest o njima

njegovo su polazište, a naponi drugih znanstvenika poticaj da se učini korak dalje.

Istraživači hrvatskoga glagoljaštva nerijetko su u položaju čovjeka koji po šumi skuplja dijelove stradalog zrakoplova. Očekuje se da kažu kako je zrakoplov izgledao i u kakvoj je eskadrili letio. Posao je mučan, ali nema sumnje da onaj tko dobro poznaje građu aviona može i po nekom njegovu dijelu rekonstruirati cjelinu. Istraživači hrvatskoga glagoljaštva često ne mogu znati kako je cjelina izgledala: tek kada se mukotrpnim radom skupi dosta dijelova, naziru se cjeline manjega ili većeg obuhvata. Deković skuplja dijelove i opisuje ih, a za opis cjeline kadšto nedostaje i spomenika i vijesti o njima. On ne prorokuje unatrag, ali se usuđuje iznijeti utemeljene i dobro obrazložene pretpostavke jer pravog znanstvenoga rada bez toga nema. Štefanić, Fučić, Hercigonja, Bogović i Margetić autori su u koje ima veliko povjerenje, osjeća se sigurnim kada se oslanja na njihova historiografska i filološka dostignuća. Budući će se istraživači moći osloniti i na njegovo djelo.

Svojom doktorskom radnjom omogućio je svakome tko se želi baviti riječkom glagolistikom da ne tumara i nasumce traži po pismohranama i po knjižnicama, da se ne izgubi u velikoj i mnogovrsnoj znanstvenoj i stručnoj literaturi. Sve što se o tome sada zna nalazi se u ovoj knjizi, bilo kao rezultat osobnih Dekovićevih znanstvenih napora bilo kao korektno i dostatno opsežno interpretirana dostignuća drugih znanstvenika. Ni u jednome trenutku ne zanemaruje pojave i procese iz povijesti riječkoga glagoljaštva sagledati s motrišta cjeline hrvatskoga glagoljaštva jer mu ta cjelina uostalom nerijetko pomaže u opisu riječkih pojedinosti i posebnosti. Jedanaest stoljeća riječkoga glagoljaštva opisana s filološkoga i povijesnoga motrišta nisu samo protuteža onom *città italianissima* nego su prinos boljem poznavanju hrvatskoga glagoljaškoga fenomena jer se on rjeđe ostvarivao na prostorima većih urbanih cjelina.

Dekovićeva knjiga može nam pomoći da lakše podnesemo naše današnje teškoće i s više nade pogledamo u budućnost.

Naime kad pročitamo što su sve morali podnijeti oni koji su se zalagali za to da u Rijeci opstane hrvatska kultura i sačuva se hrvatski identitet, kada vidimo koliko je puta njihova borba izgledala posve beznadno pa ipak završila pobjedom, kada se suočimo sa snagom narodnoga unutarnjeg otpora, trebamo se zamisliti nad razmjerima našega tako proširenoga pesimizma. Naši zadaci nisu teži od njihovih i ne obavljamo ih u nepovoljnijim prilikama!

Brojni prijatelji i poštovatelji Darka Dekovića sigurno će se obradovati što njegova knjiga izlazi u nakladi Matice hrvatske. Gotovo dva desetljeća vodio je riječki Matičin ogranak, usmjeravao, organizirao, uređivao, pisao, okupljao i poticao.

Simbolično su eto povezane njegove dvije velike ljubavi, ona prema drevnoj hrvatskoj kulturnoj baštini ostvarenoj glagoljičnim slovima i ona prema najstarijoj hrvatskoj kulturnoj ustanovi u kojoj je snovao mnoge svoje snove i neke od njih ostvario.

Zagreb, srpnja 2011.

Stjepan Damjanović